

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

27 september 2020

Voorganger: Dr. Tjaard Barnard

Organist: Jos van der Kooy

Thema: 'Wat werkt is waar'

Inleidend orgelspel

Welkom door lid van de kerkenraad

Liedboek 119: 1 en 39

Welzalig wie de rechte wegen gaan,
wie in de regels van Gods wijsheid treden.
Zalig wie zijn getuigenis verstaan,
van ganser harte zoeken naar zijn vrede.
Geen onrecht en geen dwaling lokt hen aan.
De weg der zondaars wordt door hen gemedend.

Hoe aangenaam is 't woord van uw verbond,
hoe lieflijk klinkt uw wet in onze oren.
Ja, zij is mij als honing in de mond,
inzicht ontvang ik, door naar haar te horen.
Ik zoek uw recht, en haat uit 's harten grond
het pad van hen die zich in 't kwaad verloren.

Votum en Groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
Die hemel en aarde gemaakt heeft
Die trouw houdt tot in eeuwigheid
En die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
Van God onze Vader
En van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Orgelspel: Antwoordlied 'Tot u, Heer, is ons hart gericht'

Inleiding van het thema 'Mijn held en ik': Gamaliël

Twee weken geleden, op de Openingszondag, ben ik begon met de bespreking van helden uit de Bijbel. Toen sprak ik over de oorlogsheld David, die ook vrome kanten had. Vandaag komt een rabbijn uit het Nieuwe Testament aan de beurt: Gamaliël. Een hooggeschat man in het jodendom, die begrip vraagt voor de nieuwe christenen. Een held, en u hoort straks waarom.

Inleidende Bijbellezing: Psalm 1

¹Gelukkig is iemand die niet luistert naar slechte mensen,
die nee zegt tegen hun verkeerde plannen.
Als slechte mensen spotten met God,
doet hij niet mee.

²Maar hij is blij met de wet van de Heer.
Daar is hij dag en nacht mee bezig.
³Het gaat altijd goed met hem.
Hij lijkt op een boom aan het water.
De boom geeft vruchten,
ieder jaar opnieuw,
en zijn bladeren blijven altijd groen.
⁴Met slechte mensen gaat het heel anders.
Zij zullen verdwijnen,
zoals stof dat wegwaait in de wind.
⁵Als God rechtspreekt,
blijft er niets van hen over.
Ze horen niet bij het volk van God.
⁶De Heer beschermt mensen die leven zoals hij het wil.
Maar met slechte mensen loopt het verkeerd af.

Verootmoediging

Eeuwige God,
Daar zijn we, in uw huis. De plek waar we inspiratie zoeken. Waar we ons laten leiden door uw woord. Waar verhalen die mensen langgeleden inspireerden, ook ons boven onszelf uit trekken. Geef ook ons inspiratie. Wees met ons, o God.
Want zonder u kunnen we niet. Amen.

Bijbellezing: Matteüs 13: 24 – 30

²⁴Jezus gaf nog een voorbeeld aan de mensen. Hij zei: ‘Gods nieuwe wereld lijkt op een boer die goed zaad strooit op zijn land. ²⁵’s Nachts, als iedereen slaapt, komt de vijand van de boer. De vijand zaait onkruid tussen het koren en gaat dan weer weg. ²⁶Het koren komt op en groeit. Maar tegelijk komt ook het onkruid op.
²⁷De knechten van de boer gaan naar hem toe. Ze zeggen: ‘U hebt toch goed zaad op het land gestrooid? Waar komt al dat onkruid dan vandaan?’ ²⁸De boer zegt: ‘Dat heeft een vijand gedaan.’ De knechten vragen: ‘Wilt u dat we het onkruid weghalen?’ ²⁹Maar de boer zegt: ‘Nee, want als je het onkruid weghaalt, dan trek je ook het koren uit de grond. ³⁰Laat het koren en het onkruid maar allebei groeien tot de tijd van de oogst. Dan laat ik mijn mannen eerst het onkruid van het land halen. Dat moeten ze bij elkaar binden en in brand steken. Daarna kunnen ze het koren naar mijn schuur brengen.’”

Liedboek 968: 2 en 3

Door God bijeen vergaderd,
één volk dat Hem behoort,
als kindren van één Vader;
één doop, één Geest, één woord.
Zo offert allerwege
de kerk U lof en prijs.
Eén naam is aller zegen,
één brood is aller spijs.

Al heeft men haar geteisterd,
al wordt zij onderdrukt,
door dwalingen verbijsterd,
door strijd uiteengerukt,
de stem der martelaren

roept uit: o Heer, hoe lang?
De nacht is vol gevaren,
de morgen vol gezang.

Bijbellezing: Handelingen 5: 27 – 39

²⁷De apostelen werden meegenomen en naar de Joodse leiders gebracht. De hogepriester zei tegen hen: ²⁸‘Wij hebben jullie verboden om de mensen dingen te leren over Jezus. Maar jullie zijn daar toch mee doorgegaan. Nu praat de hele stad over hem. En jullie geven ons de schuld van zijn dood.’

²⁹Petrus en de apostelen antwoordden: ‘Het is belangrijker om naar God te luisteren dan naar mensen. ³⁰Jullie hebben Jezus aan het kruis gehangen en hem gedood. Maar de God van onze voorouders heeft hem uit de dood laten opstaan.

³¹God heeft Jezus de hoogste eer gegeven. Hij heeft hem uitgekozen als onze leider en onze redder. Door Jezus krijgt het volk van Israël de kans om een nieuw leven te beginnen. En om vergeving te krijgen voor al hun zonden. ³²Over die dingen vertellen wij, met hulp van de heilige Geest, die in ons is. Want God geeft de heilige Geest aan de mensen die naar hem luisteren.’

³³De Joodse leiders hoorden wat de apostelen zeiden. Ze werden woedend, en wilden hen doden.

³⁴Maar één van de leiders stond op. Het was de farizeeër Gamaliël. Hij was een wetsleraar voor wie het hele volk respect had.

Gamaliël zei dat de apostelen buiten moesten wachten. ³⁵Daarna zei hij: ‘Mannen van Israël, denk goed na voordat jullie deze mannen doden! ³⁶Want een tijdje geleden zei Teudas dat hij een bijzonder iemand was en dat hij het volk zou leiden. Hij kreeg ongeveer vierhonderd volgelingen. Maar toen werd hij gedood, en de groep van zijn volgelingen viel uit elkaar. Er bleef niets van over.

³⁷Daarna kwam Judas uit Galilea. Hij begon een opstand tegen de Romeinen. Dat was in de tijd dat de keizer de inwoners van zijn rijk liet tellen. Maar ook Judas ging dood, en zijn volgelingen werden verjaagd.

³⁸Daarom waarschuw ik jullie: Laat de volgelingen van Jezus met rust. Laat ze hun gang maar gaan. Want als hun werk niets met God te maken heeft, dan mislukt het toch wel. ³⁹Maar als het Gods werk is, dan kunnen jullie niets tegen hen doen. Als jullie dat toch proberen, dan vechten jullie tegen God!’

Liedboek 968: 4 en 5

In 't woeden aller tijden
is nooit het lied verstomd,
Gods hoede zal ons leiden,
de volle vrede komt!
Geloven wordt aanschouwen,
als uit de hemel daalt
de bruid, de hoge vrouwe,
de kerk die zegepraalt.

Met God zijn wij verbonden,
met Vader, Zoon en Geest,
met alwie overwonnen,
alwie zijn trouw geweest.
Bewijs ons uw genade,
dan zingen wij bevrijd
de glorie van uw daden,
in tijd en eeuwigheid.

Preek

Zoals u weet, gemeente, herdachten collega Koen en ik twee weken geleden het feit dat we dit jaar 25 jaar predikant zijn in de Remonstrantse Broederschap. Dit heugelijke feit heb ik aangekondigd op Facebook, waarbij wij samen heel veel leuke reacties en felicitaties kregen. Er was één reactie die opviel. Ik lees hem even voor:

Gefeliciteerd!

Mooi dat de orthodoxe/precieze tak van de Remonstranten ook actief aanwezig is. Onze ds. Alleke Wieringa uit Utrecht/Geertekerk is ook 25 jaar predikant.

Ook de wat vrijzinnigere/rekkelijke kant van de Remonstranten is zeer actief en succesvol. Mooie dag, liefs en creatiefs.

U begrijpt, ik beschouw dit als een eer en een compliment, maar voor collega Koen vind ik het wat jammer dat hij niet meer tot de rekkelijke en de vrijzinnige kant van de Broederschap wordt gerekend. Orthodox en precies! Daar kan ie het mee doen!

Vandaag wil ik met u verder denken naar aanleiding van ons jaarthema: ‘Mijn held en ik’. De held die ik voor vanmorgen heb uitgekozen is de bekende rabbijn Gamaliël. Hij is kleinzoon van Hillel en staat in de joodse traditie als een van de zeer grote leermeesters bekend. In de Bijbel komt hij op twee plekken voor. Hier in dit gedeelte waarin hij Petrus en de apostelen verdedigt. Maar ook aan het einde van het boek Handelingen waar verteld wordt dat hij de leermeester van de apostel Paulus was. Eerlijk gezegd moeten we die tekst met een korreltje zout nemen. U ziet hoe Gamaliël als een zeer verdraagzaam mens wordt geschetst. Dan zou er toch iets misgegaan zijn in het leerproces van zijn leerling Paulus. Voordat hij door Jezus werd geroepen – op de weg naar Damascus – was hij lang niet zo verdraagzaam als degene die zijn leermeester zou zijn. In Handelingen 9 lezen we als inleiding tot het verhaal van zijn bekering:

Saulus ging nog altijd fel te keer en bedreigde de leerlingen van de Heer met de dood. Hij wendde zich tot de hogepriester en vroeg hem brieven voor de synagogen in Damascus, zodat hij aanhangers van de weg die hij daar zou vinden, mannen zowel als vrouwen, gevangen kon nemen en naar Jeruzalem overbrengen.

Nee, Gamaliël zal wel geen leermeester zijn geweest van deze felle jongen. Dat werd alleen maar opgeschreven om Paulus een mooie achtergrond te geven. Eigenlijk *fake news* dus!

Zoals we dus lezen in Handelingen 9 was er een vijandschap ontstaan tussen het oude jodendom en de nieuwe beweging van leerlingen van Jezus. Er was een scheuring ontstaan, die twintig eeuwen lang voor ellende zou zorgen. Het antisemitisme dat tot de verschrikkingen in de Tweede Wereldoorlog heeft geleid, heeft nadrukkelijk ook christelijke wortels.

De beweging van de joodse rabbi Jesjua uit Nazareth zou uitgroeien tot een godsdienst die niet zoveel meer had met zijn joodse wortels. Het jodendom zou met verve afstand nemen van de beweging van Jesjua, zeker nadat Paulus de deuren voor de niet-joden, de heidenen had opengezet.

Dat is de achtergrond van het verhaal waarin Gamaliël een heldenrol zou spelen. De beweging van Jezus werd een ergernis voor de joden. Allerlei dingen die over Jezus werden gezegd, klonken hen godslasterlijk in de oren: Jezus die vereerd werd alsof hij Zoon van of misschien wel God zelf was.

Als de apostelen het te gek maken in hun verkondiging, we hoorden de preek van Petrus, worden ze gearresteerd en voor de leiders van de joden gebracht. Er hangt geweld en doodslag in de lucht. Totdat de held Gamaliël opstaat. Bij alle verhitte koppen blijft hij koel en nuchter.

Hij begint te vertellen over twee andere helden van wie veel verwacht werd: Teudas en Judas. Allebei mensen waar we niet veel van weten. Zij deden zich voor als een Messias die het volk zou redden. Maar het werden mislukkingen. Ze werden gedood en van hun volgelingen bleef niets over.

Gamaliël is een sociaal realist. Hij maakt zich niet druk. Hij is van het model: laten we maar even afwachten, dan zien we vanzelf wat het wordt. Is het nu een heel vrome of vooral een heel nuchtere redenering die hij volgt? U mag het zeggen.

Er zijn, zo zegt hij, maar twee mogelijkheden. Of deze nieuwe beweging van de christenen is uit God of niet. Als het uit God is, dan heeft het natuurlijk weinig zin om ertegen te strijden. Dan ben je met God aan het vechten en dat is nooit verstandig... Dan blijft het wel bestaan en kunnen we er niets tegen doen.

Het kan natuurlijk ook mensenwerk zijn, maar ook dan hoeft je je er zeker niet druk over te maken. Dan gaat het vanzelf wel weer voorbij!

Waar misschien wel een van de meest kenmerkende eigenschappen van monotheïstische religies is, dat men elkaar vaak op de bek slaat over de waarheid, vind ik dit een van de prachtigste stukken uit de Bijbel. Er is niets tegen in te brengen en daarom komen de apostelen er ook mee weg. Waarom heb ik het hier in het bijzonder over monotheïstische religies? Heel eenvoudig. Als er één God is, dan moet die wel zo zijn, als je denkt dat Hij is. Dan is er weinig ruimte voor verschillen. Als je meerdere goden hebt, kan er altijd wel eentje bij en hoeft je er dus geen ruzie over te maken.

Dat de strijd om de waarheid ook in de aller vroegste kerk al een belangrijk punt was, mag verder blijken uit de gelijkenis die Jezus vertelde. Over het goede graan en het slechte onkruid. Er is goed graan gezaaid, maar booswichten hebben er onkruid doorheen gestrooid. Wat moet je doen? Moet je nu het onkruid wieden, zodat het goede graan alle ruimte krijgt, of moet je het maar laten staan totdat de oogst daar is. U begrijpt, ik laat de landbouwkundige overwegingen maar even voor wat ze zijn. En in mijn luiheid – zo begrijpt u – begrijp ik dit als een aanmoediging om in mijn tuin niet te gaan wieden. Maar de boodschap is duidelijk: wacht maar even af. Je ziet, net als bij Gamaliël, vanzelf wel wat er goed is.

Dit verhaal kan door Mattheus natuurlijk alleen maar opgeschreven zijn, als er in zijn vroege christelijke gemeente, we hebben het ongeveer over het jaar 80, al uitgebreid gebakkeleid werd over de waarheid. Ook toen al stonden christenen elkaar naar het leven over de waarheid. De gewoonte, waarvan we dachten dat die alleen tot het Nederlandse protestantisme beperkt was, namelijk veel kerkscheuringen, omdat iedereen denkt de waarheid te bezitten, bestond toen ook al! Twee Nederlanders zijn een kerk. Drie Nederlanders zijn een kerkscheuring.

Nu ben ik een groot aanhanger van een geweldig citaat uit het oeuvre van de schrijver Maarten 't Hart. Daar zegt de hoofdfiguur van het boek *De Jacobs ladder*: 'Oecumene is de dood in de pot. Een kerkscheuring is een teken van een levend geloof!'

Gisteren was er een landelijke vergadering over de toekomst van de Remonstrantse Broederschap. We bespraken de een na laatste versie van een beleidsplan van maar liefst 30 pagina's. U begrijpt: dat gaf nog wel wat rumoer. Hoewel we in ons kerkgenootschap natuurlijk niet mogen spreken van een richtingenstrijd – dan krijgen we ruzie en dat kan toch niet? – zijn er toch echt wel twee sporen te vinden. Er is een spoor, dat klassiek vrijzinnig-protestants is. Veel van wat u hier in Rotterdam ziet, heeft daarin zijn wortels. Al is het alleen maar onze kerkorganisatie en twee dominees in zwarte toga.

Er is ook een veel humanistischer richting die een beetje schrikt als het er allemaal te kerkelijk uitziet. Dan beleeft men het snel als ouderwets en zoekt men snel naar nieuwe wegen. Het woord God valt minder makkelijk in de mond. De Bijbelverhalen zijn wel boeiend, maar hebben minder autoriteit. Het werk van de seminariumhoogleraar Christa Anbeek kun je in die richting plaatsen. Haar theologie van de kwetsbaarheid begint bij de ervaringen van mensen in hun kwetsbaarheid. Daar moet je beginnen, voor existentiële verhalen en antwoorden. Niet bij wat de traditie je aanreikt. In alle gemeenten van de Broederschap vind je deze twee richtingen. Het is hier niet anders dan in Utrecht en dat is maar goed ook. Hooguit zie je kleine verschillen tussen de

gemeenten in de mate waarin men een klassieke of een heel vernieuwende liturgie waardeert. Hier is het wellicht in de vorm wat klassieker dan elders.

U begrijpt: ik chargeerde daarnet het verschil om het duidelijk te maken. De Rotterdamse Kerkenraad – met alle waardering voor de humanistische lijnen – vond dat de klassiek kerkelijke lijn in het beleidsplan er wat te bekaaid vanaf kwam. We schroomden nu niet en eerder om dat te laten weten. Vandaar dat vanuit het Utrechtse perspectief onze gemeente – ik denk ten onrechte – als precies en orthodox vrijzinnig wordt beleefd. U hoorde het in de opmerking op Facebook.

Een van de deelnemers aan deze dag, een remonstrant uit Middelburg, maakte een geweldige opmerking, waarmee hij alle mensen enthousiast kreeg. Hij vond dat de beide stromingen allebei enorm de moeite waard waren. En het werd pas echt remonstrants en boeiend, wanneer er in felheid – namelijk uit grote betrokkenheid – over werd gediscussieerd. Dan kon hij zich door beide richtingen laten inspireren. Welnu: hij werd gisteren op zijn wenken bediend!

Ik kom tot het slot van mijn preek.

U kent mij. Ik ben niet te beroerd om mij stevig in een debat te mengen. Misschien moet juist ik mij dus meer gelegen laten liggen aan de woorden van mijn held Gamaliël. Waarom zou je je druk maken over wat nu waar is of wat het beste is als koers voor de Remonstrantse Broederschap. Laat het maar naast elkaar bestaan. We zien vanzelf wel wat er werkt. En de vrome beschouwing maakt het nog mooier: we zien vanzelf wel wat er uit God is. En dan komt het wel goed.

Wellicht gaat u nu ook een licht op, waarom ik daarstraks zo'n al te orthodox lied heb laten 'zingen'. Het is een lied, dat op een heel andere manier dan we gewoon zijn, naar de kerk kijkt. De kerk is niet zomaar een vereniging van gelijkgezinde mensen die samen zoeken naar inspiratie. Nee, de kerk wordt gedragen door haar Heer, Jezus Christus. En vanuit dat perspectief hoeven we ons helemaal geen zorgen te maken.

Ik sluit af met een paar regels uit dat lied:

*In 't woeden aller tijden
Is nooit het lied verstomd,
Gods hoede zal ons leiden,
De volle vrede komt!*

Amen.

Orgelspel

Afkondiging overlijden

Gisteren overleed op 83^e jarige leeftijd, een van onze steunpilaren van onze Gemeente. Een leven lang heeft hij in deze kerk rondgelopen en haar beste krachten aan haar besteed: als lid van het college van collectanten, als kerkenraadslid en als lid van de landelijke juristencommissie. De afscheidsdienst zal hier in de kerk worden gehouden. Door de corona-perikelen zal dat helaas in relatieve stilte moeten gaan gebeuren.

Mag ik u vragen op te staan en hem in stilte te gedenken.

Daarbij lees ik de woorden die collega Frans van Royen hem meegaf bij zijn aanneming in 1956:

*Het komt er niet op aan hoe de mens zich God voorstelt,
Maar wel hoe hij zich vóór God stelt.
Wij leren God kennen door Hem te dienen.*

Gebeden: voorbeden, stil gebed, Onze Vader (mee uitgesproken door gemeente)

Eeuwige God,

Al tweeduizend jaar komt u kerk bijeen. In oude schuren in prachtige kerken of soms ook in de open lucht. Bijeenkomst vol van liturgie en wierook, maar ook in protestantse plechtigheid waar alleen het woord wordt versierd.

Allemaal mensen die zich laten inspireren door de woorden van uw Zoon, Jezus Christus. Allemaal mensen, die hem willen navolgen. Die zoeken naar een leven van liefde voor de medemens en voor u. Allemaal mensen met verschillende beelden van u.

Geef dat wij ons verbonden durven te voelen met al die mensen, ook al zoeken zij op andere wijze.

Geef dat wij hun inspiratie herkennen en ons best doen om onze inspiratie aan hen te laten zien.

Geef vooral ook, dat onze inspiratie te zien is in onze daden.

Dat wij omzien, naar de mensen om ons heen.

Dat wij proberen elkaar te dragen, als het leven niet meevalt.

Als de dood geliefden van ons afneemt. Als ziekte ons belemmert in onze mogelijkheden. Als we bang zijn om onszelf of anderen te verliezen. Als we vastzitten, in onze gedachten, die we niet kunnen loslaten.

Geef het ons, om dan aanwezig te zijn. Om met liefde naar elkaar om te zien. Om elkaar te dragen, zoals u ons allen draagt.

In de stilte willen we u bidden. In ons hart klinken woorden, gebeden en gedachten.

Ontferm u over ons en onze medemensen als we bidden in de stilte.

Onze Vader die in de hemel zijt,

Uw naam worde geheiligd.

Uw Koninkrijk kome,

Uw wil geschiede,

Op aarde zoals in de hemel.

Geef ons heden ons dagelijks brood.

En vergeef ons onze schulden,

zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.

En leid ons niet in verzoeking,

maar verlos ons van de boze.

Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid

in eeuwigheid.

Amen.

Mededelingen en collecte

Liedboek 838: 1, 2 en 3

O grote God die liefde zijt,

o Vader van ons leven,

vervul ons hart, dat wij altijd

ons aan uw liefde geven.

Laat ons het zout der aarde zijn,

het licht der wereld, klaar en rein.

Laat ons uw woord bewaren,

uw waarheid openbaren.

Maak ons volbrengers van dat woord,

getuigen van uw vrede,

dan gaat wie aarzelt met ons voort,
wie afdwaalt met ons mede.
Laat ons getrouw de weg begaan
tot allen die ons verre staan
en laat ons zonder vrezen
de minste willen wezen.

Leer ons het goddelijk beleid
der liefde te beamen,
opdat wij niet door onze strijd
uw goede trouw beschamen.
Leg ons de woorden in de mond
die weer herstellen uw verbond.
Spreek zelf door onze daden
van vrede en genade.

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde.
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap.
Haar taak in deze wereld, met haar noden.
En gaan wij dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht,
Onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.

Liedboek 978: 4

Laat dan ons hart U toebehoren
en laat ons door de wereld gaan
met open ogen, open oren
om al uw tekens te verstaan.
Dan is het aardse leven goed,
omdat de hemel ons begroet.

Orgelspel